

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

NYTÅRSGAVE

til Borupris' venner
1993

FUGLEBJERG 1992

NYTÅRSGAVE

til Borupris' venner
1993

Redigeret af
Preben V. Andersen

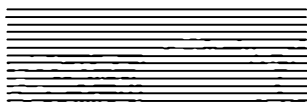

FUGLEBJERG 1992

Udgivet med støtte fra:
Vestsjællands amtskommune
Holsteinborg Sparekasse-Bikuben

Foreningen »Borupris' Venner« har hjemme i Fuglebjerg. Foreningen, der afløser »Institutionen Borupris' Venner«, er stiftet 17. maj 1990 og har til formål med udgangspunkt i middelalderlandsbyen Borup i Borupris og tilgrænsende områder i Fuglebjerg kommune at bidrage til fortsat undersøgelse af og udbredelse af kendskab til samvirket mellem mennesket og dets omgivende natur gennem tiderne. Vignetten på titelbladet, der er tegnet af professor, dr. phil. Axel Steensberg, viser, hvordan man opvarmede stenene på et bål over kogegruben, inden kødet blev lagt i. Nytårsgaven er trykt i 200 eksemplarer, hvoraf 100 er nummererede.

Dette eksemplar nr.

er fremstillet til:

Til Borup Ris' venner.

Så er der atter forløbet et år. og det har været et år med store begivenheder både i Danmark og i den store verden. Men i den del af verden, som udgøres af vor lille forening, har tilværelsen været stille og rolig. Det skyldes for en stor del, at de personer, som har eller har haft direkte tilknytning til Borup Ris, hver for sig har været stærkt engageret i andre gøremål.

For mit eget vedkommende havde jeg ventet at få bedre tid, efter at jeg har bedt mig fritaget for administrative opgaver på Landbrugsmuseet, men jeg er blevet stærkt optaget af et forskningsprojekt og arbejder på en større bog om ældre landbrugsredskaber og -maskiner. Der har dog også måttet afsættes tid til andre gøremål. Jeg blev således anmodet om at deltage i en konference i Lybæk om forholdene i og forbindelserne mellem landene rundt om Østersøen. I september deltog jeg som vicepræsident i den internationale sammenslutning af landbrugsmuseer i organisationens kongres i Italien om vandets rolle i landbruget. Ved den afsluttende generalforsamling trak jeg mig ud af sammenslutningens præsidium efter at have været vicepræsident i 17 år og præsident i 2 år. Ved samme lejlighed havde jeg den glæde at blive udnævnt til livsvarigt æresmedlem af organisationen, så på det punkt står jeg nu lige med professor Steensberg.

En anden og væsentlig årsag til, at der ikke foregår så meget i foreningen, er økonomien. Kontingentindbetalingerne rækker kun et stykke af vejen, og vi har derfor søgt en række fonde o. lign. om tilskud, så vi fortsat kan udsende Nytårsgaven. Desværre synes der ikke at være megen lyst til at støtte en så lille og overvejende lokal forening som Borup Ris' venner, og vi har fået afslag på næsten alle vore ansøgninger.

I julemødet 14. december 1991 deltog formanden for Susålandets Initiativråd, Richard G. Nielsen, og han afslørede i Fuglebjerg Biblioteks forhal det keramikrelief, der som Susåprisen 1991 var blevet tildelt vor forening. Ved generalforsamlingen fastsattes det årlige kontingent til 125 kr., og Svend Nielsen og Jens Chr. Pedersen genvalgtes til bestyrelsen.

Derefter holdt Svend Nielsen et foredrag om fænomenet gårdmalerier, som navnlig var på mode 1880-1930. Foredraget blev ledsaget af lysbilleder, og der blev lejlighed til at tage nogle billeder i øjesyn, som nu befinder sig på lokalarkivet, og som i sin tid blev malet af Svend Dyhre Rasmussen. Foredragets tema har ikke noget specielt med Borup Ris at gøre, men det er dog en side af bondekulturen, og vi skal ikke blive så navlebeskuende, at vi kun beskæftiger os med Borup Ris' bønder. Det gør ikke noget, at vi en gang imellem ser lidt længere ud både i rum og tid, for vi må stadig huske på, at Borup Ris kun var en lille del af en større helhed.

Grundlovsdag holdtes den årlige sommertur til Borup Ris, hvor Preben V. Andersen fortalte om dysser i almindelighed og i særdeleshed om »Grundtvigsdysen«. Ved det efterfølgende kaffebord uddybede Svend Nielsen forskellige aspekter vedr. dysser og gravhøje. Desuden drøftede man, om sommerturen fremover skal foregå på en bestemt dag, og der var bred enighed om, at sommermødet bør afholdes første lørdag i juni, medmindre denne dag er pinselørdag.

Man drøftede også muligheden af at gennemføre ture til andre seværdigheder, der i givet fald burde fremvises og forklares af kyndige folk. Der var overvejende stemning for sådanne arrangementer.

Bestyrelsen har efterfølgende overvejet forskellige muligheder, men dog uden at det i år er kommet til konkrete resultater, dels p. gr. a. praktiske vanskeligheder, og dels fordi vi er en smule betænkelige med hensyn til den økonomiske side af sagen.

Svend Nielsen

Omkring Svend Dyhre — og journalisterne

Svend Dyhre, Borup Ris og miljøet i Rejnstrup

Af Henning Jessen

Ved *Svend Dyhre Rasmussen's* bære i Tystrup kirke 19. januar 1974 holdt professor *Axel Steensberg* den mindetale, som naturligt og enkelt — præcist i karakteristik og beretning — tegnede billedet af en nær medarbejder. Forstående, reelt og med respekt for det menneske, som frem for nogen sikrede Borup Ris-undersøgelses-nes gennemførelse.

Det kunne gælde for Svend Dyhre's forbindelse med videnskabsmændene (som han altid omtalte med den dybe respekt, der kan spores hos én, der nærer en aldrig helt opfyldt videbegærlighed), at han — med professor Steensbergs ord — »forstod at holde os andre til ilden ...«.

Det var samme situation i forholdet mellem Svend Dyhre og andre grupper af mennesker, han kom i forbindelse med under Borup Ris-undersøgelserne.

Forbindelsen med de journalister, der gennem deres professionelle arbejde beskæftigede sig med Borup Ris, med den forsvundne landsby, med agerrenderne og med Skvatmøllerne (for at smutte ud og ind mellem de mange ting, der kunne komme på bordet), og Svend Dyhre var netop præget af, at han ville holde også journalisterne til ilden.

Fra hans breve (opbevaret i lokalarkivet i Fuglebjerg) til journalister kan man genopleve hans iver og skiftende sindsstemninger, der ikke sjældent blev udmøntet i en næsten ubændig utålmodighed med de træge, de uforstående, som ikke engagerede sig helt

Stammersmølle den 29-12-66.

Kære Hr. Henning Jessen!

Jeg er selvsagt meget glad ved breuet og svarer, som du skrev til mig — det var meget passende. Du havde jeg ikke det her taget alt for meget af din Tid. — — —

Ikke desto mindre, dersom ikke bjerget nu kommer til Mohamud, er der kun een udmøij tilbage.

Da, inden vi gaar videre, vil jeg af mit gamle hjerte ønske dig et godt og gladeligt nyt aar, — som jeg har meget at takke dig for i det gamle, kan jeg ikke lige komme i tanker om, — der er vist ikke andet end breuet, — det var et godt og passende brev, som knækket lound for lidt eller for meget, men det er godt jeg kender pynten og dens forsigtighed — næstigen er det net et jeg respekterer baade gylden og dens forsigtighed, men trøst dig med, at imellem sjællanderne har du ikke modig at være lige saa forsigtig, du har sikkert været imellem dem længe nok til at kende dens arrogante styrdiditet, og at de under tiden er lidt at kære om høvnen med, blot man har den fornødne taalmodighed. Du har sikkert aldrig hørt,

med samme glød i det, der skete på »Knurrevang«, som Dyhre selv.

Men han skulle nok sørge for at holde folk til ilden!

Jeg var en af dem, der skulle holdes i gang med at fortælle offentligheden om undersøgelserne. Fra årene med den nære kon-

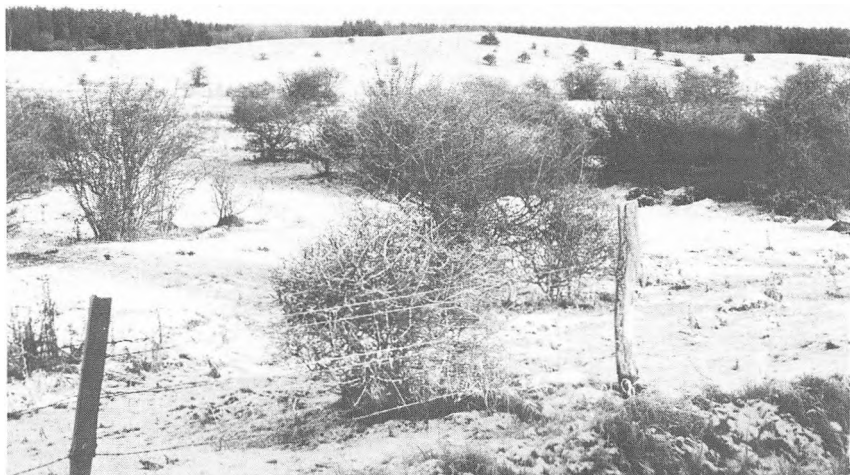
takt til Svend Dyhre og med mange besøg i hans lave stuer på Kirkeskovvej, hvor han — som han nu kunne — prøvede at begejstre én for en idé — husker jeg ikke mindst situationer, hvor Dyhre på én gang gav udtryk for, at han stod over for megen uforstand, og hvor han samtidig billedliggjorde sig selv (grovsmeden) som noget af en tater, en natmand, en af dem, samfundet kunne have svært ved at acceptere — og ikke mindst svært ved at forstå. Han sagde det selv gang på gang: »De siger, jeg er en sær fyr.«

Som årene gik, blev han sig selv stadig mere bevidst og fortalte somme tider (når det gjaldt hans egen tilværelse midt i et glat og uniformeret samfund) på en måde, så man kunne mene, at han koketterede lidt med natmandsvæsenet, som altid optog ham meget.

Ad skovveje — bag på motorcyklen

På et tidspunkt havde Svend Dyhre besluttet sig til, at han ville »uddanne« mig til at kunne se de »skjulte« linier i skovene på samme måde som han selv.

Det førte med sig, at vi tog ud i skovene — på Dyhre's motorcykle over stok og sten, hjulspor og grøninger. Jeg var anbragt bag på motorcyklen og havde egentlig ikke haft mulighed for at undgå turene i skovene, fordi Dyhre sjældent var den, der tog et »nej« for noget endeligt.

Når jeg tog med, skyldtes det nysgerrighed — og optagethed af den sære udstråling, der kom fra en amatørarkæolog med Dyhres utrolige (og måske ofte usorterede) viden.

Jeg ville også gerne se.

Men først og fremmest ville jeg selvfølgelig sikre, at jeg var i forreste række, når det journalistiske nyhedsbegreb kunne dækkes ind af nye impulser på Borup Ris.

Turene i skovene gik til steder, som Dyhre ville se nærmere på. Var man klædt godt på, kunne motorcykle-udflugter sent på året nok klares men Dyhre selv drog ud året rundt uanset vejrliget og ikke altid med hensyntagen til en hensigtsmæssig påklædning. Han skulle af sted for enhver pris — prisen blev hans helbred, for nogen stærk mand var han aldrig. Men han sled og ofrede for sagen — for arkæologien, for alt det, der gemte sig for hverdagens mennesker.

Lokal kreds af journalister

Gennem årene kom der mange journalister til Borup Ris.

Det er ganske naturligt, at Svend Dyhre Rasmussen, grovsmeden, der med al sin fantasi og iver gik ind i arkæologien fra sin vinkel — og som kunne »sæ« så meget, hvor andre intet syntes at opdage — fascinerede journalister, der i nogle timer lagde Rådhuspladsen bag sig for at se, hvad der gik for sig i Borup Ris. Og som mødte »den falkeøje«, som det hedengangne Berlingske Aftenavis's medarbejder, *Bene Larsen*, blandt mange har skildret.

For en lokal kreds af journalister var undersøgelserne, hvori Svend Dyhre indgik som et centralt element, noget, der skulle følges op — jævnligt. Disse journalister fik naturligt nok et nærmere og ganske fortroligt eller forstående forhold til Dyhre.

I korrespondancen med Svend Dyhre møder man dem:

Egon Overskov Hansen, Dagbladet, Haslev, der gennem undersøgelser i Hesede var tæt på.

Det samme var Sjællands Tidendes *Vagn Fredens* og Næstved Tidendes *Sv. Henning Pedersen*, *Otto Elbo* og *Henning Jessen*.

For Elbo's vedkommende handlede forbindelsen til Dyhre bl. a. om en natmands-artikel til Næstved Tidende tillægget »Noget for alle« fra Dyhres hånd og om gensidige holdnings-tilkendegivelser vedrørende det i 1960'erne ganske aktuelle begreb »pornografi«. Elbo var ikke på besøg i »marken«.

Det var de øvrige til gengæld. For alles vedkommende naturligvis først og fremmest for at kunne berette for lokale læserkredse, hvordan undersøgelserne i Borup Ris udviklede sig.

Og Dyhre var dels interesseret i, at man på egen hånd kunne få et billede af de arkæologiske undersøgelsers omfang — dels optaget af, at beretninger fra Borup Ris (og fra andre undersøgelser af forberedende karakter) kunne betyde, at der fra egnens befolkning kom nye oplysninger eller uddybninger af det, Dyhre allerede var i gang med.

Både had — og kærlighed

Jeg har en fornemmelse af, at Sv. Dyhre var glad for at omgås journalister. Lidt af et »had-kærlighedsforhold«-forhold. På sit felt med undersøgelsesarbejderne og betydelige forventninger til nye, store projekter i egnens skove (han var jo altid på vej!) havde han brug for journalisterne og den mulighed, der gennem dagbladene åbnedes til befolkningen. Han var til gengæld ikke imponeret af journalisternes viden og forståelse, og det kom ikke sjældent til udtryk. Mest nok, når han i sene aftener skrev sine lange breve (ikke sjældent 5-6 håndskrevne ark, der tilmed blev skrevet to gange — for kopiens skyld).

I et brev fra journalist *Egon Overskov Hansen*, *Dagbladet*, Ringsted, til S.D. hed det: »Jeg har lige læst dit brev om agrene igen, med en fornemmelse af at have forstået meget lidt af de mange enkeltheder. Gud bedre det, hvor er det indviklet. Du kan være ganske rolig for min diskretion — den uformuende skal nok holde sin mund. Den, der tier, røber i det mindste ikke sin uvidenhed så længe.«

Jeg forstår situationen sådan, at S.D. så temmelig lige ud, som han havde for vane, havde bebrejdet journalisten fejl og manglende forståelse for det, der optog S.D.

Overskov uddybede: »Nu er der igen alt det tossede, aviserne skriver. Må jeg lige sige en enkelt ting først om dette med, at der står, at oldtidsagrene kun er konstateret få steder i Danmark. Det er såmænd bare nyhedsdyrkelsen, der så at sige automatisk er løbet journalisten i pennen.«

Han følte, at han måtte forsvare sig.

Ikke underligt i øvrigt, for S.D. havde karakteriseret en artikel fra E.O.H.'s side som »vås«. Kontant som han var. Han havde en

idé om, at avisartikler skulle være bygget op, som var det videnskabeligt kildemateriale, og det kunne jo medføre konfrontationer i de tilfælde, hvor ikke S.D. *selv* havde skrevet artiklerne.

Han bestemte selv

Men dér skulle man også passe på.

En beretning fra S.D. om skvatmøllerne, som han betegnede malerisk som »tidsudviklingens rendestene«, var lang.

Redaktionel praksis betød, at jeg tog fat på at *redigere*, skære, dele og sætte mellemrubrikker ind. Samt at returnere til S.D., hvad jeg mente var for meget til en artikel, og som han måske kunne bearbejde til en ny beretning — kortere.

Men den gik ikke. S.D. skulle nok selv bestemme. I et brev til S.D. har jeg skrevet (8.3.67): »Det anede mig, at du hellere ville se din artikel tilbage end have en opdelt i avisen. Jeg har imidlertid allerede rettet den påtænkte del til — med en speciel indledning (skrevet af H.J.) — og jeg vil da egentlig bede dig se den i manuskript-form, for personligt synes jeg, at den er særdeles velskrevet og velanbragt. Jeg vil gerne bringe den i den form, den er tilrettet i.«

Resultatet blev imidlertid, at denne mølle-artikel fra S.D.'s hånd *ikke* blev offentliggjort. Han ville ikke bøje sig for de synspunkter (bl. a. om tilgængelighed i læsemæssig henseende for avisens modtagere), der blev lagt frem.

Også medhold

Om sig selv havde S.D. det med at tale nedsættende, formuleret ofte, så man måtte opfatte det som koketteri. Ganske som hans store interesse for tatere, natmænd og zigeunere. Han skrev om sig selv: »Jeg har altid fået skyld for at være en ubehøvlet, ukultiveret, asocial og umoralsk person, og jeg er slet ikke i tvivl om, at det passer altsammen. Der er dog en ting, man ikke kan skyldes mig for — det er at være fjernsyns-entusiast.«

Trods stædighed og forsøg på at gemme sig bag en slags »natmands-maske« kunne det også ske, at han gav indrømmelser. En gang (22.4.1969) skrev han til mig:

»Det er altid rart at kunne fremkalde en eller anden form for svar, og kan man ikke læse meningen i svaret, så man læse den mellem linierne.«

Den sædvanlige S.D.-måde at tage fat på en ting på: lidt forbeholden og med et udtryk for, at der selvfølgelig skal gemme sig noget mellem linierne.

Det gjorde der nu ikke, men S.D.'s indledning var karakteristisk.

Derefter gik han lige til sagen:

»Du mener, at jeg har вовet mig ud i politiske infiltrationer, som jeg ingen forstand har på, og jeg tror nu jeg vil give dig ret. (S.D.'s understregning.) Den artikel var en misforståelse, og den har ærgret mig meget.«

I skovene

Det skete, at den nære virkelighed satte noget i gang i samtidskri-
tisk henseende hos S.D. Det havde været tilfældet her, hvor han
imidlertid medgav, at det politiserende måske alligevel ikke lige
var ham ...

Men der var jo en forklaring: skovene.

Hans kærlighed til skovene og til kultursporene i skovene kunne
bringe ham i harnisk. Her er et brevaftsnit: » Det er mere min
kærlighed til skovenes historiske minder end til skovejerne, der
har sat mig i gang. Du har næppe noget begreb om, hvad disse
storme (vinterstormene 1967-68) har ødelagt for mig og os, og hvor
dybt det skærer mig i hjertet, hver gang jeg ser de ødelagte skove.
Det forstår kun skovenes egne folk.«

De forstod til gengæld ikke altid ham. Han har gang på gang,
når vi var på spor af kulturmindeerne i skovene, fortalt om det, han

havde opfattet som chikane over for videnskabeligt arbejde — og som direkte forsøg på at lægge dette arbejde vanskeligheder i vejen. Det skete ikke sjældent, at hans temperament, der kunne være vredladent, førte til modsætninger med skov-folk.

Hans mål var at få lov til at forske rundt om i skovene uden at møde sure miner. Og det var ikke altid lige let for ham at acceptere modvilje og manglende forståelse. Til alt held var der omkring ham folk, der kunne bilægge modsætninger og skabe ro.

Lidt vredladent

Det er morsomt at gense S.D.'s pudsige vendinger. Først skriver han: »Ikke desto mindre, dersom ikke bjerget vil komme til Mohammed, er der kun een udvej tilbage.«

Og så (for julen var netop overstået) denne hilsen:

»Nu, inden vi går videre, vil jeg af mit ganske hjerte ønske dig et godt og glædeligt nyt år — om jeg har noget at sige dig tak for i det gamle, kan jeg ikke lige komme i tanker om — der er vist ikke andet end brevet.«

Sv. Dyhre fandt ved en lejlighed, at han fra mig havde fået et lidt henholdende svar. Han karakteriserede svaret som »godt og positivt, som hverken lover for lidt eller for meget. Det er godt, jeg kender jyder og deres forsigtighed.«

Vreden kom derpå op i ham, for han fandt i sin brev-dialog ud af at sammenligne jyder med sjællændere. *Det* kom der noget ud af, for — som han udtrykte det: »trøst dig med, at mellem sjællændere har du ikke nødig at være lige så forsigtig. Du har sikkert været mellem dem længe nok til at kende deres arrogante stupiditet, og at de under tiden er lette at køre om hjørner med, blot man har den fornødne tålmodighed. Du har sikkert aldrig hørt, at det var indvandrede sjællændere, der var stamfædre til »de vilde molboer«. Det har jeg nu heller ikke, men alligevel lyder det meget antageligt!«

På den tid var S.D. mere end almindeligt træt af sjællandsfolk og naboer på egnen. Alligevel var han (29.12.66) stærkt optaget af sin indsamling af lokale beretninger osv., så selv om hans vredes sol ramte bredt blandt sjællænderne, ville han gerne have, at Næstved Tidende henstillede til folk, som havde læst hans artikler, om at henvende sig til ham med deres viden om lokale forhold .. Hans holdning var enkel. Han ville samle så meget lokalt stof som muligt, inden det var for sent.

Ordentligt skulle det være

Ofte og gerne gav S.D. indtryk af at være en gudsforgående fyr, der havde alverden til fælles med »landstrygere og andet godtfolk«.

Alligevel var han detaillernes ordensmand. Også inden den systematiserede periode med jernpælene som markering i Borup Ris skærpede kravene til nøjagtighed.

Han har korresponderet (1947) med *C. Luplau Janssen* på Urania Observatoriet for at høre, om man dér havde udrangerede ting, som kunne undværes — til Sv. Dyhre. Det havde man ikke, men han fik bl. a. en bog: »Stjernehimlen og dens vidundere« (H. Hagerups forlag) skrevet af Luplau Janssen.

Malerkunst var også på dagsordenen. Her gjaldt det en forbindelse til »Dansk Fjernskole for Kunst, Aarhus«, der pr. brev og skolebilleder satte ind på at gøre folk til kunstnere — bl. a. S.D. Meget omhyggeligt bad S.D. om vurdering af sine arbejder ..., men det gled alligevel ud igen.

Et brev var adresseret til »*Sognefogeden Johannes Pedersen i Vinstrup*«, og for at der ikke skulle være tvivl om noget, var det underskrevet: »Svend Dyhre Rasmussen, Hammersmølle, den 21. marts, Skt. Benedictus-dag 1961«.

I den lavloftede stue

I en arkiv-gennemgang studsede jeg over en lille kuvert, beskrevet bagpå af S.D. Der står mange notater på kuverten, men en fik mig til at standse:

»Han var de gamle minders gode hyrde,
til trods derfor man skrev, han var til byrde!«

Ordene førte næsten stemningen tilbage til den lavloftede stue, hvor han ved bordet fortalte løst og fast om sine indtryk, opfattelser og fund. Han vidste meget og sled for at øge sin viden.

Under indtryk af sit vaklende helbred fik S.D. mere og mere travlt med at efterspore i skove og landskaber. Han skulle, om ikke nå det hele, så i al fald så meget som muligt.

Og hvordan man end ser på tingene, nåede han meget og øvede en gerning, der satte sig spor i den danske bondekulturs historie.

»Grundtvigsdysse«

ved Preben V. Andersen

Det vi i dag forstår ved Danmarkshistorie, tog først sin begyndelse, da isbræerne endelig trak sig tilbage for tredje og sidste gang og efterlod landet frit.

Det er omkring 15.000 år siden. Hvornår de første mennesker kom her til egnen, ved vi ikke med sikkerhed, men ikke så langt herfra havde vi Danmarks ældste boplads, Bromme ved Sorø, i hvert fald indtil for få år siden, hvor man fandt en boplads fra Hamburg-kulturen ved Jels i Sønderjylland, her er vi ca. 20.000 år tilbage i tiden.

I Bromme har man ikke fundet stenøkser. Det fortæller os, at der ikke har været store træer at fælde på det tidspunkt, men de store kraftige skaftungepile er der fundet mange af, 16 i alt, derfor ved vi, at vore forfædre har jaget de større dyr, bl. a. rensdyr, elsdyr og kæmpehjort. Vi er altså i Jægerstenalderen, der slutter ca. 4.200 før Kr. f.

At der har levet mennesker i sidste mellemistid, har vi bevis på. I Hollerup nær Langå i Østjylland er fundet dådyrknogler, der har været spaltede af menneskehånd, men ingen steder her i landet er der fundet bopladser fra den tid, og her på Sjælland har vi endnu ingen fund fra mellemistiden.

Kort efter agerbrugets fremkomst til Danmark, dukkede de første gravhøje op, og skikken at begrave i høj holdt sig i brug gennem ikke mindre end 4.000 år, indtil kristendommen gjorde en ende på den.

Vi er fremme ved Bondestenalderen, omkr. 3.200 før Kr. f., før vi finder de første spor af mennesker i Boruprisskoven..

Dybt inde i skoven ligger langdyssen med de mange navne, »Langdyssen i Gunderslev Skov«, »Sandbækdyssen«, »Grundtvigdyssen« og »Gunderslevholmdyssen«. Med alle disse navne har den gennem snart to hundrede år været kendt her på Fuglebjerget, men den har også været kendt i sagn- og litteraturhistorien. Mere herom senere.

I grunden ved vi ikke så meget om den, for den er aldrig blevet undersøgt nærmere.

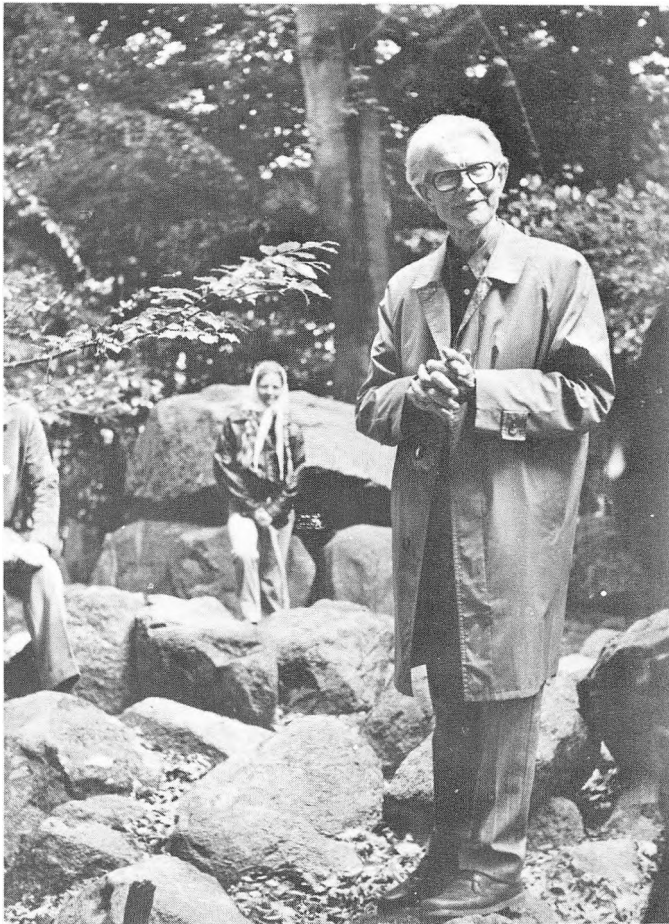
Den er 55 m lang og 7,5 m bred. Rummet inden for randstenene er opfyldt med stenblokke, og den har et fritstående kammer af 4 bæresten og én dæksten.

Den er fredet i 1886, men allerede i 1809 foreslog amtmand Steemann, Sorø, i et brev af 27. april til justitsråd, godsejer Peter Johansen Neergaard at lade Gunderslevholmdyssen frede. Brevet ligger i Gunderslevholm godsarkiv sammen med et udkast til et svar, hvor godsejeren med glæde indvilliger heri, men alligevel blev dyssen først fredet som nævnt i 1886.

Interessen for fortiden, som havde været forbeholdt de lærde og ædle kredse, bredte sig i befolkningen i begyndelsen af 1800-tallet. En af grundene var nederlagsstemningen efter de ulykkelige krige mod England. En anden grund til fortidsmindernes yndest var romantikkens gennembrud, som herhjemme fik sit udtryk i Oehlenschlägers første digtning. Den vandt uimodståelig frem, frisk i udtrykket, ildfuld i rytmerne, den gjorde sit til, at romantikkens ideer spredtes, ja, bevægede senere generationer. »Guldhornene« og »Sct. Hans Aftens spil« rummer essensen af disse tanker.

Den 22. maj 1807 fandt en betydningsfuld begivenhed sted, nemlig statens nedsættelse af »Commissionen til Oldsagers opbevaring«. Denne dag er senere udpeget som vort Nationalmuseums fødselsdag.

Den drivende kraft ved dette foretagende var den lærde professor (senere Sjællands biskop) Frederik Münter (1761-1830). Kommissionens sekretær blev bibliotekaren Rasmus Nyerup, der alle-

Professor Axel Steensberg, fotograferet midt i »Grundtvigsdysen« af Preben V. Andersen. Ved hvert sommermøde bliver Grundtvigsdysen aflagt et besøg af foreningens medlemmer.

rede nogle år før havde tumlet med ideen om sit tilkommende National-Museum, som han udtrykte sig.

Kommissionen satte sig vigtige mål: at frede truede minder, samle fundene, sprede oplysning og interesse om dem og meget mere. Med hensyn til mindesmærkerne var man klar over, at kun en del kunne skånes. Frederik Münter, der havde fået sin interesse vendt mod nordisk fortid af digteren Johannes Ewald, var interesseret i fredning af fortidsminderne.

Et andet af kommissionens medlemmer, historikeren Erich Christian Werlauff (1781-1871), udtrykte det således, at runesten ubetinget burde fredes, almindelige gravhøje og stenmonumenter kunne man sløjfe, når de forinden var undersøgt og deres indvendige struktur nøje tegnet. Derefter kunne de ikke gavne oldgranskeren mere! Kun de usædvanlige måtte skånes samt enkelte her og der. Han ledsagede disse bemærkninger med gode råd til den, der gav sig i kast med udgravning.

Vi må i dag prise os lykkelige for, at det ikke blev Werlauffs tanker, der slog igennem i kommissionens arbejde med at udforme reglerne og fredningslovene.

Dette vakte romantikernes harme. To unge ildsjæle, N.F.S. Grundtvig og Christian Molbech, havde, kort forinden disse udtalelser kom i 1808 fra Werlauff, foretaget en fodrejse til Langdyssen i Gunderslev skov.

Den er skildret i Årbog for Historisk Samfund for Sorø Amt, 1932, side 45 til 56 »En høstdag i 1808« af J. V. Christensen. Jeg vil gerne gengive den her i omskreven form, da den har haft stor interesse, ikke alene historisk, men også litteraturhistorisk, i brevveksling mellem Grundtvig og Molbech flere år efter.

»Den 26. august 1808 tidligt om morgenen roede to gode venner over Sorø sø, begge 25 år og optaget af den tid de levede i. Det var Christian Molbech, søn af professor ved Sorø Akademi Johs. Chr. Molbech, og N.F.S. Grundtvig. Deres mål var stendyssen i Gunderslev skov ved Fuglebjerg.

Molbech havde i denne sommer gennemtravet store dele af Midtsjælland, havde forgæves eftersøgt ruiner af, eller blot mindet om, Knud Lavards kapel i Haraldsted. »Naturens søn« som han siden kaldte sig selv. Grundtvig havde en del år arbejdet med afhandlingen om Asalæren og hans bog om »Nordens Mytologi« stod foran sin udgivelse. Nordens Mytologi var imidlertid for Grundtvig kun indledningen, hans mål var ikke videnskabelig forskning, men folkelig vækkelse.

Grundtvig bar også i sit hjerte den ulykkelige kærlighed til fruén på »Egelykke«, Constance Leth, fra den tid han var huslærer for majorens og fru Constances ældste søn, den 7 årige Carl Frederik.

Det var en varm høstdag, det første hvil blev holdt i Lyngpræstegaard, med forsinkelse gik turen herfra over Suserupsletten, hvor de så på nogle af de stengærder, der for få år siden var

rejst i forbindelse med udskiftningen. Og endelig ved »Bjerringhusbanken«, hvor landskabet åbner sig, idet det sænker sig ned mod Tystrup sø, har de haft det vidunderlige skue af de høststille skove, de afhøstede marker, den dybblå sø, den gamle stubmølle ved Kongskilde, og de høje bakker ved Lyng-Eskildstrup.

Her hvor humlerankerne snoede sig om de høje stager i haverne, er de gået ad hulvejen ved Kellerød, over bakker og gennem slugter, videre gennem byerne Tystrup, atter med hvil, denne gang i Tystrup præstegaard, og videre til Vinstrup, forbi Tase — eller Tase mølle, som man dengang sagde — til de er drejet ned langs kløften ved det allerede dengang benævnte »Hækkenfeldt«, den vilde romantiske egn, kaldte de den.

Endelig stod de to venner ved målet for deres vandringstur. Det er en stor natur, de to unge studenter hin augustdag er trådt ind i. Forrest i billedet står Grundtvig, også fordi det var ham, der satte denne tur det stedsevarende minde i dansk litteratur.

Han skriver få dage senere det berømte digt »Gunderslev Skov«, som han offentliggør i Nyeste Skilderi nr. 101 af København d. 27. september 1808.

Det sidste vers lyder således:

Med faldende Taare
Jeg stirrer saa saare.
Hvad løfter sig hist?
O, er det ej Alterets mossede Stene,
Som Egenes Grene
Saa tætte omhvælver?
Det er! — O, jeg skælver.
Jeg dirrer af Lyst,
Og hellige Andagt opfylder mit Bryst.
Jeg iler, jeg iler med vingede Fjed,
For Asernes Alter at kaste mig ned
Og prise de hensovne Guder.

I det foregående nr. 100 af Nyeste Skilderi af 24. sept., havde Molbech skrevet om sine oplevelser af udflugten i prosa. Da han blev bekendt med Grundtvigs digt, tilskrev han Grundtvig — temmelig pedantisk — i Nyeste Skilderi nr. 102:

Jeg ser i det herlige Minde
En Levning fra kraftfulde Old,

Og aldrig af Sjælen skal svinde,
Hvad ikke jeg skuede kold.
Jeg ser i de mosklædte Stene,
Som stande i Kredsen saa tæt,
Omhvælvet af Egenes Grene,
Et Tempel for Asernes Æt.
Men selv paa de helligste Steder,
Hvor henrykt du skjælver af Lyst.
Ej Asernes Glans jeg tilbeder,
Ej Andagt opfylder mit Bryst.
Nedsjunken er Gudernes Vrimmel
I tusendaars evige Grav,
Og Valhal var ikke den Himmel,
som Mennesket Salighed gav.

De fortsætter deres meningsudvekslinger af den store oplevelse et stykke tid endnu, gennem Nyeste Skilderi, under overskrifter »Til min Ven Grundtvig« og »Svar til min Ven Molbech«.

Senere skiltes de to venners veje i så mange henseender, men ikke på grund af denne fælles oplevelse i Gunderslev Skov, for i »Kvæd-linger« 1815 skriver Grundtvig:

»At det koster mig overvindelse at afskrive især de sidste linier, der ligefrem er dårekistesnak, det kan enhver forstå.

At det nu er løgn: at jeg, Gud ske lov! lige så lidt udvortes som indvortes har nogen sinde bøjet knæ for slige afguder, det er da af to onde ting den mindste, ja, at jeg ej engang gebærdede mig som vor tids patetiske entusiaster, det ved Molbech, som var den ven, med hvem jeg fulgtes på en dejlig sommerdag fra Sorø over det dejlige bakkeland ved Tystrup sø, ind i den virkelige højtidelige skov og til det såre mærkværdige oldtidsminde.«

Til slut kan vi spørge, hvem har givet Gunderslevholmdyssen det udseende, den har i dag? For vi må være enige om, at den ikke har set sådan ud fra starten. Er det Borups bønder, eller andre før eller efter landsbyens tid? Hvem har fjernet randstenene?

Og vi kan spørge videre, har Borups bønder været med til at bygge landsbykirkerne her på egnen, Tystrup og Gunderslev? og skaffet sten fra dyssen og de andre dysser, vi har kendskab til her i skoven?

Vi ved fra Martin A. Hansens bog »Af Folkets Danmarkshisto-

rie«, hvordan bygmesteren kommer for at rejse en kirke i landsbyen, men han kommer ikke, før oldermænden har givet besked om, at nu har landsbyens indbyggere gennem mange år samlet rigeligt med sten.

Eller er nogle af randstenene forsvundet i 1500-tallet, hvor man byggede de første herregårde her på egnen: Gunderslevholm, Vinstrupgaard, Hammersvold og flere, vi ikke kender i dag? Eller måske er stene kørt helt ind til det imponerende, fantastiske byggeri af Antvorskov slot? Kongevejen fra Vordingborg til Antvorskov gik jo lige forbi dyssen her. VI KAN IKKE BESVARE DET!

Preben V. Andersen

UDSTILLING på Fuglebjerg bibliotek

I weekenden den 7. og 8. nov. i år afholdt Fuglebjerg egnehistoriske Arkiv den årlige sogneudstilling. Det var Frydendal sogns tur til at præsentere, hvad der var kommet af nye arkivaler inden for de sidste 10 år (der er 10 sogne i Fuglebjerg kommune) og selvfølgelig også et gensyn med alle andre arkivalier af ældre dato under Frydendal sogn.

Arkivar Holger Johansen og hans arbejdsgruppe lægger et stort arbejde i at finde og opsætte de rigtige arkivalier, derfor bliver det altid en interessant og spændende udstilling. Det er en god måde at fortælle, se og opleve sognehistorie.

I år havde man valgt at have en særudstilling, hvor tidligere fabrikant Svend Møller, Sandved, havde udstillet over 70 landbrugsredskaber i miniaturemodeller, især plove.

Det har taget Svend Møller to og et halvt år at lave de mange små modeller, der er nøjagtige helt ned til den allermindste detalje. De ældste landbrugsredskaber, der var lavet modeller af, er fra 1860.

Særudstillingen blev åbnet af Grith Lerche, Nationalmuseet i Brede.

For deltagerne i åbningen af udstillingen var det en stor og meget glædelig overraskelse, at professor Axel Steensberg kom sammen med Grith Lerche.

Preben V. Andersen

Om Vinstrupgaard ved Svend Dyhre Rasmussen

Samlet og bearbejdet af Preben V. Andersen

I Fuglebjerg egnshistoriske arkivs samling over amatørarkæolog Svend Dyhre Rasmussens efterladte papirer ligger et brev og en rapport på 30 A4 sider til nu afdøde sognefoged Johannes Petersen, Tystrup, dateret 21. marts 1961.

Det fremgår af brevet, at Dyhre Rasmussen har lovet Johs. Petersen at samle, hvad der findes om den forlængst forsvundne Vinstrupgaard — eller gårde, idet Dyhre Rasmussen mener, der er tale om 2 forsvundne.

Johs. Petersen har gennem årene bemærket forskellige aftegninger på marken og fundet tagtegl m.m. og har derfor en formodning om, at den forsvundne Vinstrupgaard må have ligget på hans mark.

Det skal i øvrigt bemærkes, at Dyhre Rasmussen satte stor pris på Johs. Petersen og havde stor respekt for ham, hvilket nedenævnte uddrag af rapporten giver bevis for.

»Jeg må med stor glæde indrømme, at jeg hos sognefogeden har mødt forståelse og virkelig interesse for, hvad der er foregået på den fædrene jord lige uden for sognefogedens døre, og derfor besluttede jeg at finde ud af det lidet, jeg med mine beskedne midler og ret beskårne erfaring er i stand til.«

Dyhre Rasmussen slutter omtalte brev med følgende: »Med venlig hilsen og tak for din interesse for vore forfædres færden«.

Jeg kan tilføje, at engang i begyndelsen af 1970'erne var jeg en tur i Borupris sammen med Johs. Petersen. På lang afstand så vi Dyhre Rasmussen og Hanne arbejde på tærskelpladsen ved Borup Gade. Normalt var han ikke glad for at tale med mennesker, han ikke kendte og slet ikke på hans domæne, men da vi kom nærmere, og Johs. Petersen hilste på ham og spurgte, hvad de var i gang med, fik vi en meget fin og lang forklaring. Det var tydeligt at se og høre, at han havde respekt for sognefogeden.

Det er med denne rapport som næsten alle andre skriftlige arbejder, at der pludselig kommer et stort afsnit om noget helt andet,

som han lige er kommet i tanker om, og prompte bliver det nedfældet. Derfor er den stærkt nedskåret og kraftigt omarbejdet.

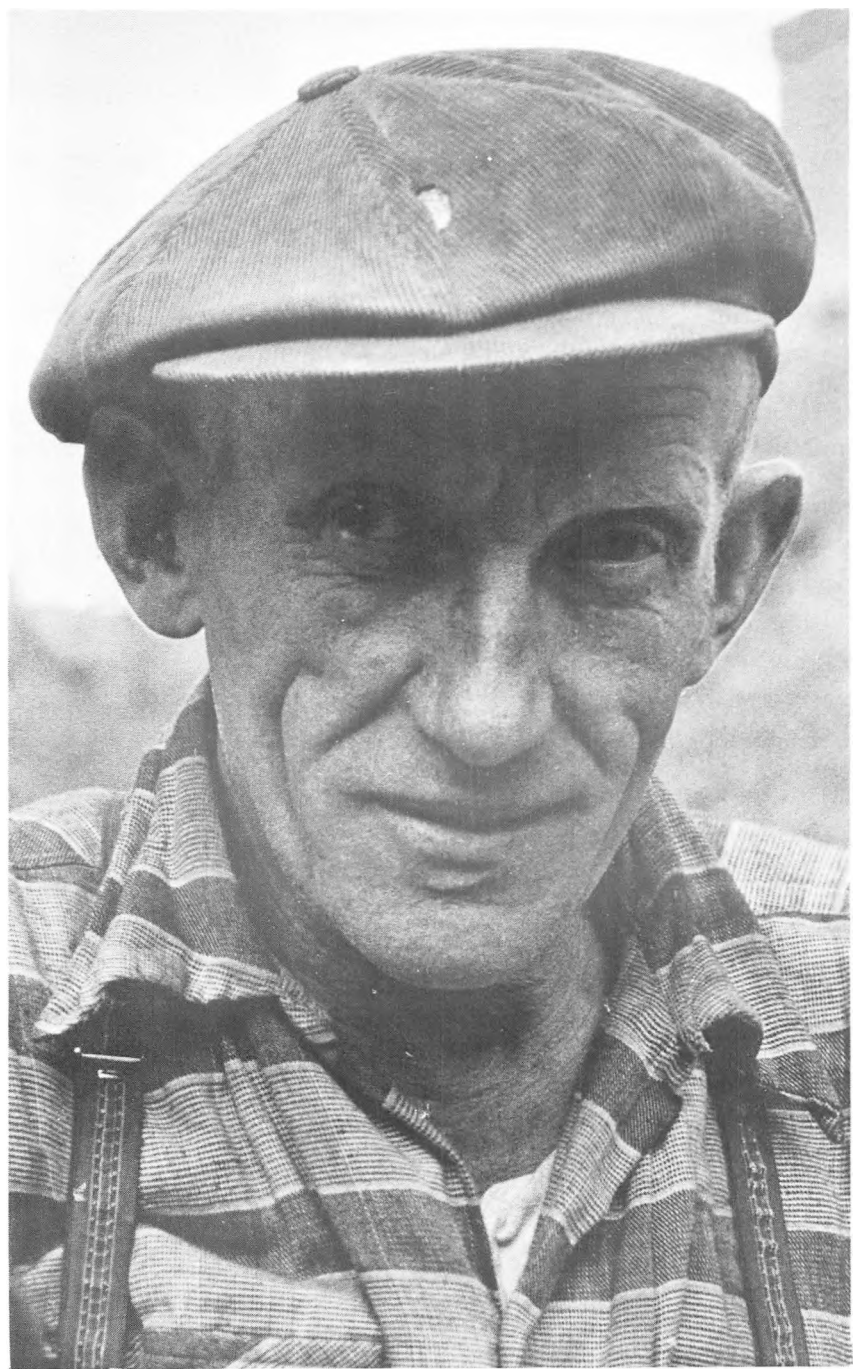
Selv om Dyhre Rasmussen, mig bekendt, ikke fik undersøgt mere end, hvad der står i rapporten, mener jeg, at der er så meget lokalhistorie i den, at den måske kan give andre lyst til at arbejde videre med gåden om, hvor de 2 forsvundne gårde har ligget. Det vil være helt i Dyhre Rasmussens ånd.

**Afskrift af J.P.Trap, Danmark, Sorø amt, 5. udg., 1954
I Vinstrup by har ligget en hovedgård —
VINSTRUPGAARD.**

Den ejedes i middelalderen af slægten Banner. 1407-11 nævnes hertil Erik Thomsen, 1423 sønnen Niels Eriksen til Asdal (død omkring 1450?) der 1488 nævnes som ejer af Vinstrupgaard for ca. 40 år siden. Efter at enken Johanne Andersdatter (panter) var død, indgik børnene 1479 et arveforlig, hvorved blev udlagt til sønnen, rigsråd Anders Nielsen (død 1486) »hans fædredegård i Vinstrup«. Dennes eneste søn, rigsråd Erik Andersen, døde før faderen, og Vinstrupgaard arvedes af hans datter Kirsten, der først ægtede den kendte Poul Laxmand (død 1502), og senere Gjord Nielsen (Drefeld) (død 1520 som sidste mand af sin slægt). Dennes datter Anne ægtede Anders Bjørnsen (Bjørn) til Stenalt, hvis søn, den kendte rigsråd Bjørn Andersen (Bjørn) til Stenalt (død 1583), 1573 mageskiftede Vinstrupgaard til kronen mod Vitskøl kloster. Frederik d. 2. opholdt sig i de følgende år undertiden på Vinstrupgaard, hvorfra en del kongebreve er dateret 1574 og 1577. 1573 blev gård og gods lagt under Roskilde len, men 1574 blev selve Vinstrupgaard bortforlenet til kongens enspænder Laurids von Nürnberg (Nørrenberg).

1577 overgik lenet til Eggert Ulfeldt til Kragerup (død 1583).

Efter hans død lagdes det indtil 1591 under Antvorskov. 1584 fik Steen Brahe til Knudstrup kongelig tilladelse til at nedbryde det murede tårn, som stod på Vinstrupgaard, og bruge det til eget bedste. 1591 overdrages lenet til Henrik Bille til Mogenstrup (død 1592), 1593 til Preben Bild til Aggersborg (død 1602), fra hvem det 1597 på ny lagdes under Antvorskov, hvis lensmand, Ebbe Munk, samme år fik befaling til at lade husene på Vinstrupgaard nedbryde, føre de bedste materialer til Antvorskov og sælge resten til bønderne. Jorden skulle han fordele mellem kronens bønder under

Vinstrupgaard. Senere genopstod Vinstrupgaard for en tid som hovedgård. 1668 fik amtmand over Antvorskov og Korsør amter Hugo Lützow (død 1693) på egne og major Robert Calnets vegne udlagt blandt andet 18 gårde i Vinstrup by, »som desuden hver svarer af en jord til Vinstrupgaard«. Han oprettede en avlsgård, Vinstrupgaard, og søgte 1670 uden held adelig frihed for den.

Inden 1673 synes han dog at have opnået dette. Han fulgtes som ejer af sin søn, der solgte gården til renteskriver Jakob Sørensen, fra hvem den relueredes 1705 og lagdes under Antvorskov grevskab.

Svend Dyhre Rasmussens rapport til sognefoged Johannes Petersen, Vinstrup.

Man kan af ovenstående skønne, at når gården i middelalderen ejes af slægten Banner, men først nævnes med autentiske årstal i 1407-11, kan den altså med lethed føres tilbage til ca. midten af 1300 tallet. Det fremgår tydeligt, at Vinstrupgaard har været i eje af tre rigsråder, det vi i dag forstår ved ministre.

I 1584 fik Steen Brahe tilladelse til at nedbryde et tårn.

Det fremgår således, at Vinstrupgaard må have båret tårn, men dels kender jeg ikke størrelsen og ikke, om det har været rundt eller firkantet. Jeg vil dog prøve at efterforske det i museets arkiver for året 1921, da man undersøgte noget af gården, eller rettere af tomtten dengang. Materialerne af ovennævnte tårn fik Steen Brahe lov til selv at anvende, eller måske sælge, da det vel ikke med datidens transportmidler kunne betale sig at transportere de ret tunge effekter over længere afstande.

Man er nu sikker på, at Vinstrupgaard har været på sit højdepunkt og passeret sin blomstringstid. Det fremgår af, at gården nu for anden gang lægges under Antvorskov 1597.

Nu ser det for alvor ud til, at Vinstrupgaards skæbne er beseglet, da Antvorskovs lensmand Ebbe Munk ligefrem får befaling til (velsagtens af kong Chr. d.4.) at nedbryde husene, der endnu er tilbage på Vinstrupgaard og føre det bedste materiale til Antvorskov, samt at sælge resten til omegnens bønder, og på den måde kan en hel del munkesten være spredt over hele Vinstrup by og nærmeste omegn.

Vinstrupgaards daværende jordtilliggende skulle han fordele imellem de bønder i Vinstrup, som hørte under kongeligt len, d.v.s.

Antvorskov len. Antvorskov var på det tidspunkt et yndet kongeligt opholdssted for den daværende konge Chr.d.4., som samtidig anlagde sine kongeveje, der netop gik forbi Antvorskov fra København til det daværende overfartssted, Skælskør, men Korsør blev dog også benyttet, for denne rute kom Vinstrupgaard efterhånden til at ligge lidt »ved siden af«, og da kronen ikke just drev nogen intensiveret godssamler politik, havde man lige så stor fordel af at lade de Vinstrupbønder drive jorden selv og svare afgift til Antvorskov len.

Summen af det, der står i J.P.Traps 5. udgave må blive, at der er tale om to gårde, men hvor gårdene præcis har ligget, melder historien ikke noget om, men at begge gårde har ligget i eller meget nær byen, er der bestemt ikke nogen tvivl om.

Efter alt at dømme vil man vist nok kunne gå ud fra, at den første Vinstrupgaard, der er tale om, er den, der har ligget nærmest ved søen, og hvis det samtidig har været en borg, hvad tårnet kunne tyde på, er det naturligt, at man har søgt at få den omgivet af vand, ihvertfald på de tre sider.

Hovedgaard nr. 2, den som amtmand Hugo Lützow efter år 1668 fik tilladelse til at oprette på Vinstrups jorders område, hvor lå den så?

Er det hovedgård nr. 2, man kan se tomten og konturerne af på marken (Tystrupvej 45)? Eller skal den findes på næsset, hvor nu Hovgården ligger (Hørhavevej 5) ca. 1,2 km i luftlinie Ø.S.Ø. for Vinstrup by? Foreløbig vil jeg vende Hovgården ryggen og lade den ude af betragtning som værende identisk med Vinstrupgaard nr. 2.

Jeg vil nu igen koncentrere mig om Johs. Petersens mark øst for hans gård.

Jeg har gentagne gange færdedes på denne tomt, der så vidt vides aldrig har været undersøgt af Nationalmuseet. Første gang jeg så tomten, var den ikke harvet efter vinterregnen, det var den 3. marts 1961. Magen til syn ser man vist sjældent, marken havde formelig en murstensrød farve, når man stod der og så ud over den med solen i ryggen.

Det første, jeg fandt, var en meget smukt forarbejdet hestesko, det var ingen stor sko, ca. 11,5 cm lang og 10,5 cm bred. Jeg tror, den er fra vort århundrede og muligvis båret af en islænderhest.

Endvidere fandt jeg en hel del teglrester af tagtegl, men dog alle af munke- og nonnetypen, hvorimod jeg ikke fandt nogle af vinge-

typen, som jeg dog fandt ved Hovgaarden. Dette forbavsede mig faktisk i betragtning af, at Vinstrupgaard nr. 2 skulle være bygget efter 1668, og på dette tidspunkt var vingeteglene kommet frem.

Johannes Petersen fortalte mig, at hans fader havde gravet en teglovn ud, men da denne teglovn ligger i meget intim nærhed af gård nr. 2, er det ikke ganske afgjort, om den kan have været i funktion til fordel for gård nr. 2.

Ligeledes fortalte Johannes Petersen mig, at der syd for hans gård aftegnede sig en firkantet ramme i tørre somre, det kunne ses på afgrøderne i en størrelse af ca. 10 x 10 alen.

Torsdag den 16. marts 1961 havde jeg foranlediget magister Svend Nielsen, Nationalmuseet (nu Gl. Estrup — vor formand for Borupris' Venner) til at se på tomten af den formodede Vinstrupgaard nr. 2, og han var ret interesseret i, at vi fik foretaget en mindre prøvegravning på en tid, hvor det ikke ville skade afgrøderne, og måske allerede til efteråret.

Johannes Petersen fortalte endvidere ved den lejlighed, at ved pløjning på den mark kom der ofte aske og trækul op forskellige steder. Han fortalte om jordens usædvanligt høje fosfatindhold på disse steder, og mange andre interessante ting fik vi at vide, som kan støtte en afklaring af forholdene ganske væsentligt.

Tiden må nu vise, hvorledes man kan finde frem til en konkret løsning. Jeg håber ikke at have skrevet det sidste ord angående Tystrup sogns historie, og jeg vil — så vidt min tid tillader — selv gøre et stykke arbejde for at få endnu mere frem, men jeg ønsker kun at blive betragtet som talerør for de respektive mennesker, der tidligere har behandlet sognets historie.

Hammersmølle, den 21. marts Skt. Benedictus dag 1961
Svend Dyhre Rasmussen

LITTERATURLISTE til »GRUNDTVIGSDYSSEN«

Nytårgaven til Borupris' Venner, 1992
Tjustrup og Haldagerlille sognes historie, 1942
J. P. Trap, Sorø amt, 5. udgave, 1954
Danmark, Gyldendals egnsbeskrivelse, bind 5, 1971
(Sydsjælland, Fugleflugts-trekanten)
Henning Dehn-Nielsen, 356 oldtidsminder på øerne, 1977
Med arkæologen Danmark rundt, 1966
Palle Lauring, De byggede riget, bind 1, 1972
Martin A. Hansen, Af Folkets Danmarks historie, 1959
Danske Slotte og Herregårde, 2. udg., bind 4, 1964
Danmarks Historie, bind 1, 1962, Politikens Forlag
Therkel Mathiassen, Nordvestsjælland gennem 10.000 år, 1964?
P. V. Glob, Danske Oldtidsminder, 1967
Dansk Biografisk Leksikon, 3. udgave, 1981
Atlas over Borups agre 1000-1200 e.Kr.
Texbind ved Axel Steensberg

Regnskab for perioden 1/11 1991 - 31/10 1992

	Udgifter	Indtægter
Overført fra 1990/91		8.150,89
Indgået kontingent		9.275,00
Gaver og tilskud		10.500,00
Salg af nytårgaver		150,00
Renter		421,79
Nytårgaven 1992	9.003,60	
Møder, porto, gebyrer	759,00	
At overføre til 1992/93	18.735,08	
	<hr/>	
	28.497,68	28.497,68

Ved regnskabsårets slutning havde foreningen 75 medlemmer.